

درس دوم : حال

حال : اسمی است نکره و منصوب (یا حال جمله) که حالت یک اسم را در هنگام وقوع فعل نشان می دهد و بر دو نوع است.

حال مفرد: مشتق منصوب و نکره است ؛ (ال نمی گیرد). ابتدا دو مقدمه را ذکر می کنیم.

مقدمه اول: مشتقاتی که حال واقع می شوند عبارتند از : (۱) **اسم فاعل** (۲) **اسم مفعول** (بر وزن فاعل و مفعول یا مُـ ، مُـ) (۳) **کلماتی بر وزن فَعِل فَعِيل فَعُول** مثل فَرِحَ - نشیط - صَبُور
مقدمه دوم : حال مفرد باید منصوب و نکره باشد یعنی آخرش (ـَ یا ینَ - ینِ اتِ) باشد
حال مفرد :

رایتُ أَوْلَادُ مَسْرُوراً

ذَهَبَتِ الْبِنْتُ فَرِحَةً

إِسْتَعْلَ مَنْصُورٌ فِي الْمَرْزَعَةِ نَشِيطاً

وَقَفَ الْمُهَنْدِسُ الشَّابُّ فِي الْمَصْنَعِ مُبْتَسِماً

يُشَجِّعُ الْمُتَفَرِّجُونَ فَرِيْقَهُ الْفَائِزَ فَرِحِينَ

نکته (۱): حال باید با ذوالحال (صاحب حال = مرجع حال) از لحاظ جنس (مذکر و مؤنث) و از لحاظ عدد (مفرد مثنی و جمع) مطابقت کند.

وَصَلَ الْمَسَافِرَانِ إِلَى الْمَطَارِ مُتَأَخِّرِينَ

تَجْتَهَدُ الطَّالِبَةُ فِي أَدَاءِ وَاجِبَاتِهَا رَاضِيَةً

الطَّالِبَتَانِ تَقْرَأْنَ دُرُوسَهُمَا مُجِدَّتَيْنِ

خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفاً

«يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمَطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَةً ذَهَبَتِ التَّلْمِيذَاتُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ مُبْتَسِمَاتٍ.

نکته (۲) باید دقت کنیم که حال را با صفت و مفعول و خبر افعال ناقصه اشتباه نگیریم.

رایتُ وِلْداً مَسْرُوراً

رایتُ الْوَلَدَ الْمَسْرُورَ

كَانَ الْوَلَدُ ضَاحِكاً

نکته ۳) اگر در جمله ای هم ضمیر باشد هم اسم ظاهر ، مرجع حال اسم ظاهر است.

الرجال ذهبوا فرحينَ اللاعبونَ الايرانيونَ رَجَعُوا مِنَ الْمَسَابِقَةِ مُبْتَسِمِينَ

نکته ۴) باید از طریق ترجمه تشخیص دهیم که حال اسم فاعل است یا اسم مفعول؛

الف) جاء الطالب {مردسواره آمد} (راكباً، مَرَكوباً، رُكَاباً)

ب) خَرَجَ الابُ {پدرگرامی داشته شده خارج شد} (كريمًا، مُكْرَمًا، مُكْرَمًا)

نکته ۵) با جمع غیرانسان حال مفرد مونث می آید. رایت قطرات الماء مستمرهً فی حرکتها.

نکته ۶) برای ضمیر انا حال بصورت مفرد مذکر و مفرد مونث می آید و برای نحن بصورت مثنی و

جمع می آید: انا ذَهَبْتُ ماشياً=ماشياً نحن ذَهَبْنَا مَسْرورينَ = مَسْرورينَ

۲) حال جمله: جمله اسمیه ای بعد از (و) حالیه می آید که حال جمله اسمیه (مبتدا+خبر) است . مانند:

رایتُ الفَلاحِ وَ هُوَ يَجْتَمِعُ المَحْصُولَ شاهدتُک و أنتَ جالِسٌ بَينَ الشجرتينِ

« إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ »

و لا تَهِنُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ أَعْلُونَ دَخَلتِ السَّيَّاراتُ فِي المَدْرَسَةِ وَ هِيَ مُسْرَعَةٌ

نکته) انواع (واو): «واو عطف»، «واو قسم= واو جاره»، «واو حالیه»

جاء الاب و الولد إلى المسجد. و الفجرِ رأيت الطالب وَ هُوَ ضاحكٌ

مترداف و متضادهای درس دوم دوازدهم تجربی و ریاضی

- (۱) الْأَسْرَةُ = الْعَائِلَةُ (۲) تَتَسَاقَطُ = تَنْزِلُ (۳) أَرَى = أَشَاهِدُ (۴) أَدَى = أَنْجَزَ (۵) إِشْتَقَ إِلَى = إِفْتَقَدَ
- (۶) أَيْضاً = كَذَلِكَ (۷) أَلْغَارُ = أَلْكَهْفُ (۸) أَلَمَ = وَجَعَ (۹) تَمَنَّى = رَجَا (۱۰) أَعْجَبَ = أَعْجَبَ
- (۱۱) بِالتَّأَكِيدِ = بِالطَّبَعِ (۱۲) أَلَسَّنَهُ = أَلَعَامُ
- (۱۳) أَلتَّصْلِيحُ ≠ أَلتَّخْرِيبُ (۱۴) الصَّغَارُ ≠ أَلْكَبَارُ (۱۵) أَلدُّنْيَا ≠ أَلْآخِرَةُ (۱۶) أَلشَّابُ ≠ أَلْعَجُوزُ (۱۷) أَلْأَعْلَى ≠ أَلْأَسْفَلُ (۱۸)
- الدَّهَابُ ≠ أَلرُّجُوعُ (۱۹) مُبَشِّرٌ ≠ مُنْذِرٌ

تمرین در جمله های زیر حال و ذوالحال را پیدا کنید و نوع حال را نیز مشخص کنید ؟

كان المجاهدون يندفعون إلى ميادين الحرب مكبرين / نحن نستمع إلى القرآن خاشعين

تظاهر أبناء الشعب مطالبين بحكم القرآن / دخل رسول الله (ص) المسجد وحيداً

نظرت أن الولدة تتكلم مع نفسها و هي مشغولة بأعمال البيت

خاطب الرسول (ص) الناس قائماً على الصفا

تعيش المؤمنات في الدنيا و هن قانعات / تعيش المؤمنات في الدنيا قانعات

طلب الرجل من الفارس ملتماً أن يحمله معه / بعث الله الانبياء و هم مبشرون

بعث الله الانبياء مبشرين / كان المسلمون يرحلون الى البلاد باحثين عن العلوم

نظرت إلى السماء قائلة : لقد شرفني رب

و لا تهنوا و لا تحزنوا و أنتم الاعلون إن كنتم مؤمنين / ماذا تريد و أنت سموت في هذا الصحراء

تربى الأمهات جلاً مثقفاً و هن راجيات بناء مجتمع سالم / الحضار يصلون و يصفقون و هم فرحون

تست درس دوم حال

۱) میز الخطا للفرغ ايجاد أسلوب الحال « تظاهر ابناء فلسطين ... بتحرير أرضهم المقدسة » (سراسری ریاضی ۷۹)

الف (مطالبین (ب) و هم یطالبون (ج) و هم مطالبین (د) و هم مطالبون

۲) « شارك ... فی المراسیم زیارة العلماء » عین الصحیح للفرغ لأسلوب الحال : (سراسری هنر ۸۴)

الف (الطالب ، مطالبین (ب) طالبان ، مطالبان (ج) طلاب ، و طلبوا (د) الطلاب ، و هم یطلبون

۳) عین الخطا للفرغ لایجاد أسلوب الحال : « حجّ الحجاج البيت الحرام ... الله اکبر » (سراسری ریاضی ۸۴)

الف (و هم یهتفون (ب) و هم هاتفین (ج) هاتفین (د) یهتفون

۴) « المعلم یدرس و الطلاب » عین الخطا للفرغ لایجاد أسلوب الحال : (سراسری ریاضی ۸۵)

الف (صامتین (ب) صامتون (ج) یستمعون (د) مستمعون

۵) عین الحال (سراسری تجربی ۸۱)

الف (أطیع أُمی احتراماً لمنزلتها (ب) إنَّها سکتت سکوتاً مدیراً

ج (رجع الجنود من الجبهات منتصرین (د) قلت له : أنت اخی حقاً

۶) عین الحال (سراسری زیان ۸۳)

الف (جاء المعلم ، فهو یسألنا عن الدروس (ب) قالت الامّ و بدأت بتھیئة الطعام

ج (شاهدت طفلاً یلعب فی ساحة الدار (د) ذهبت الطالبات الی المدرسة و هنّ فرحات

۷) عین ما لیس فیهِ الحال : (سراسری تجربی ۸۴)

الف (بدأت الطالبة بدراستها و كتبت واجباتها

ب (تدخل المؤمنات الجنة شاکرات نعمة ربّهنّ

ج (جاء الفارس و هو یواصل طريقة العصب فی الصحراء

د (دخلت المعلمة الصفّ و هی تبتسم بلطف و حنان

۸) عین ما لیس فیهِ الحال : (سراسری تجربی ۸۵)

الف (أرجوله أن یعیش متمتعاً بصحة كاملة (ب) رأیت وجهه مبتسماً یمدح معلّمیه و یشکرهم

ج (لم یکن المؤمن یقضی لیلته خائفاً مضطرباً

د (یعجب عمل الخنساء العائدين من ساحة المعركة

۹) عین الحال : (سراسری انسانی ۸۱)

- الف) جاء المعلم و بدأ بالدرس ثم اجاب عن أسئلة الطالب
 ب) جاءت المديرية ، هي سألت عن النائبات و رجعت
 ج) رأيت طفلاً سقط في الشارع و بدأ بالبكاء الكثير
 د) قالت الأم بتربيته الاولاد و هي مطمئنة بأسلوب عملها

۱۰) عین (و) حالیه : (سراسری ریاضی ۸۳)

- الف) و القلم و ما سيطرون
 ج) و من يعمل ذرة من الخير يرى عاقبة
 ب) أطلب العلم و لا تسأل في ذلك
 د) أجاب الطالب إلى السؤال و هو فرح بذلك

۱۱) عین العبارة التي تصف الفاعل

- الف) توقف الأب متحيراً من هذا المنظر الجميل
 ب) رأيت قطرات الماء تجرى في نهر قرب بيتنا
 ج) الطلاب يتلون آيات من القرآن أثرت في قلوبهم
 د) قد أكتشفت بعض الحقائق العلمية و هي كانت مجهولة

۱۲) « رأينا التلاميذ و هم يطالعون دروسهم » إبدال الحال من الجملة الاسمية الى المفرد : « رأينا التلاميذ . . .

- الف) و قد طالع دروسهم ب) يطالعون دروسهم ج) مطالعين دروسهم د) و هم طالعوا دروسهم .

۱۳) عین الصحيح للفراغ في تبديل الحال المفردة : « خرجت التلميذات من الصف متكلماتٍ باللغة العربية »
 (سراسری ریاضی ۸۰)

- الف) متكلماتٍ ب) متكلمين ج) و هُنَّ تتكلم د) و هُنَّ متكلماتٍ

۱۴) عین « (واو) حالیه : (سراسری تجربی ۸۳)

- الف) تستمع المؤمنان إلى تلاوة القرآن و ينتفعن به
 ب) دخل التلاميذ الصف و هم يسألون صديقة عن الدرس
 ج) شاركنا في حفلة المدرسة و استمعنا الى كلام المديرية
 د) علماء المسلمين شاركوا في بناء الحضارة و الفوا كتباً كثيرة

۱۵) عین ما لیس فیہ الحال (آزمایشی سنجش ۸۴)

- الف) نظرت إلى هذه العبر و قد تأملت فیها
 ج) یستمع الطالب إلى كلامی یكتب ما أقول
 ب) أعتصم بحبل الله و أتمسک بالأولیاء
 د) بدأ بالعمل و هو یرجو الحصول على أهدافه

۱۶) « نحنُ نعلم طلابنا ... فی العلوم » عین الصحیح للفراغ : (سراسری ریاضی ۸۶)

- الف) باحثون ب) باحثان ج) الباحثون د) باحثین

۱۷) عین « الحال مفردة » (سراسری زبان ۸۹)

- الف) لماذا تكاسل فی أمورک و أنت طالب نكی ؟
 ب) ترك اولئك الطلاب قاعة الامتحان مبتسمین
 ج) كيف مدح هذا الشاعر الحكام الظالمین و هو مسلم
 د) خرجت التلميذة الناجحة من البيت و هی تحمل محفظتها

۱۸) عین الحال یختلف نوعها عن البقية (سراسری زبان ۹۱)

- الف) بدأ الكلام و هو یعلم أن الوقت سینتهی
 ب) تنقضی الايام و هی لاتعود مرّة أخرى ، فاغتنمها
 ج) مازلت أعمل الخیر راجياً أن یتقبله الله
 د) شرعت بمطالعة کتابی الجدید و هو یتکلم عن أسرار الخلقه

۱۹) عین ما لیس فیہ الحال : (سراسری انسانی ۹۱)

- الف) إنّ تقدّمنا نحو الامام أفضل من الوقوف منتظرین لا تتحرك
 ب) ركب المسافرون فی القطار مستعجلین خوفاً من حرکتہ قبل الموعد
 ج) نرى الشباب النشيطین فی مجتمعنا و هم یرجون الوصول إلى أهدافهم
 د) فی حیاتنا اليومية قد تصادفنا فرص كثيرة و لكن أكثر الناس یضیعونها

۲۰) عین صاحب حال فاعلاً : (سراسری ریاضی ۹۰)

- الف) أخذتُ الكتب من المكتبة سریعاً
 ج) رأیت الضیوف فی الغرفة جالسین
 ب) یحاسب المحظیء خائفاً
 د) دعوت أقربائی شاکرین

آزمون درس دوم عربی دوازدهم (آزمون شماره ۲)

عَيْن الْأَصْحٰحِ وَ الْأَدَقِ فِي الْأَجْوِبَةِ لِلتَّرْجَمَةِ أَوْ التَّعْرِيْبِ

۱) «اتَّخَذَ اللهُ فِي الْقُرْآنِ أُسَالِيْبَ مُخْتَلِفَةً لِدَعْوَةِ النَّاسِ إِلَى دِيْنِهِ ، لِأَنَّهُمْ مُخْتَلِفُونَ فِي ثَقَافَاتِهِمْ» (هنر ۹۰)

- ۱) اختلاف در فرهنگ ها باعث شده تا خداوند در قرآن مردم را به شیوه های متفاوت به دین خود فرا خواند
- ۲) خداوند مرا به شکل های متفاوت به دین خود فرا می خواند زیرا مردم دارای فرهنگ های متفاوتی هستند
- ۳) از انجایی که مردم فرهنگ های متفاوتی دارند روش های خداوند در قرآن برای دعوت آنها با یکدیگر تفاوت دارد
- ۴) خداوند در قرآن برای دعوت مردم به دین خود روش های مختلفی بکار گرفته زیرا آنها در فرهنگ های خویش مختلفند

۲) « عَلَى الْإِنْسَانِ أَنْ يُسَاعِدَ مَنْ يَسْتَعِينُهُ لَكِي لَا يَبْقَى وَحِيداً حِينَمَا أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ »

- ۱) وظیفه هر انسانی است که به کسی که کمک می خواهد یاری کند تا اگر روزی خودش نیازمند شد تنها نباشد
- ۲) انسان نباید کسی را که به او یاری کرده کمک نکند وگرنه وقتی دچار مصیبت شود تنها خواهد ماند
- ۳) انسان باید به کسی که از او یاری می طلبد کمک کند تا اگر زمانی دچار مصیبتی شود تنها نماند
- ۴) بر هر انسان واجب است که کسی که یاریش کرده کمک کند تا اگر دچار گرفتاری شد تنها نماند

۳) « مِنْ النَّاسِ مَنْ يُشْبِهُ الْمَصْبَاحَ يُنَوِّرُ الطَّرِيقَ لِكِ تَمَّ يَزُولُ نَوْرُهُ شَيْئاً فَشَيْئاً فَيَجْعَلُكَ مَصْبَاحاً لِأَضَاءَةِ طَرِيقِ الْآخِرِينَ »

- ۱) از بین مردم برخی به چراغ می مانند در حالی که راه را نورانی می کنند و سپس بی نور و خاموش می شوند آنگاه تو را چراغ دیگران می کنند
- ۲) کدام دسته از مردم مثل چراغ راه را روشن می کنند اما کم نور خود را از دست می دهند و از تو چراغی می سازند که راه دیگران را روشن کنی
- ۳) بعضی از مردم شبیه چراغ هستند راه را برای تو روشن می کند و کم نور آن از بین می رود آنگاه تو را چراغی برای راه دیگران قرار می دهد

۴) بعضی مردم چون چراغی هستند که راه را برایت روشن می کنند ولی کم نور آنها محو می گردد و تو درین هنگام چراغی می شوی که راه دیگران را روشن می کنی

۴) « هؤلاء شاعرات و لهنّ أشعار ذات عاطفة نافذة و شعور عميق »

- ۱) اینها شعرائی هستند که اشعارشان دارای عاطفه ای نافذ و احساساتی عمیق است
- ۲) اینان شاعر هستند و اشعاری دارند که عاطفه ای نافذ و احساسی عمیق دارد
- ۳) این شاعران را اشعاری است با عاطفه تأثیر گذار و احساس عمیق
- ۴) این شعرا اشعاری دارند با عواطف تأثیر گذار و احساسی عمیق

۵) « وُضِعُوا » أَنْ الْكثِيرِينَ مِنَ النَّاسِ قَدْ وُضِعُوا فِي الْمَكَانِ : (سراسری هنر ۹۰)

- ۱) فعل ماضٍ - للغائبين - مجرد ثلاثي - /فعل و نائب فاعله «الناس» و جمله خبر أنّ و منصوب
- ۲) ماضٍ-مجرد ثلاثي- مبني للمجهول - لازم /فعل و نائب فاعله ضمير واو بارز و جمله فعلیه
- ۳) مجرد ثلاثي --- متعدّد- مبني للمجهول/فعل و نائب فاعل و جمله فعلیه و حال منصوب
- ۴) للغائبين- مجرد ثلاثي --- متعدّد/فعل و نائب فاعله ضمير واو بارز و جمله فعلیه

۶) « استعداداً » إِنَّ لِكُلِّ شَخْصٍ إِسْتِعْدَاداً مَعِيْناً لِعَمَلٍ خَاصٍّ :

- ۱) مفرد مذكر - جامد - نكرة - معرب - / حال و منصوب
- ۲) اسم - مفرد - مصدر (من باب استفعال)- معرب - / مفعول و منصوب
- ۳) جامد- مصدر (من باب استفعال)- نكرة - معرب/ اسم إنّ مؤخر و منصوب - جمله اسمیه
- ۴) اسم - مفرد مذكر مشتق و اسم مبالغه - نكرة - معرب - / اسم إنّ مؤخر و منصوب - جمله اسمیه

۷) عَيْنٌ مَا لَيْسَ فِيهِ الْحَالُ: (تجربی ۹۳)

- ۱) قطعت هذه الطالبة طريقها نحو المدرسة مُسرعة! ۲) نشاهد في أعماق البحار الظلمات متراكمة في طبقات!
- ۳) اندفع المجاهدون إلى القتال متوكّلين على الله تعالى! ۴) ليس العدو قادراً على أن يسيطر على شعبنا المقاوم!

۸) عین ما لیس فیہ الحال: (سنجش اسفند ۹۱)

۱) نجح التلمیذ فی لامتحان ساعياً فقَدّم له المدير هدیة ثمینه!

۲) لیس الإحسان هو العطاء، كما یظنّ كثير من الناس ظناً!

۳) یدهب هذا الطّیب إلى المستشفى فرحاً لزيارة مرضاه!

۴) دخلت الطالبة نشیطة إلى المدرسة صباح هذا الیوم!

۹) عین الصحیح (حول صاحب الحال): (سنجش خرداد ۹۳ با تغییر)

۱) المؤمنة عاشت فی الدنیا قانعة! المؤمنة

۲) كان الأولاد یهاجرون إلى الثّغور فرحین! الأولاد

۳) الأخوات یلعبن فی السّاحة فرحان! الأخوات

۴) بدأ المعلم بالكلام محاولاً أن یفهم التّلامیذ كلامه! المعلم

۱۰) عین الحال (سراسری تجربی ۸۱)

الف) أطیع أمی احتراماً لمنزلتها

ب) إنّها سکتت سکوتاً مدیراً

ج) رجع الجنود من الجبهات منتصرین

د) قلت له : أنت اخی حقاً